

**MUZEJSKO IZDAVAŠTVO – ČUVAR ZAVIČAJNOG
IDENTITETA**

MUSEUM PUBLISHING – KEEPER OF REGIONAL IDENTITY

Snježana Radovanlija Mileusnić
Muzejski dokumentacijski centar Zagreb
sradov@mdc.hr

UDK / UDC 069.02:908
655.4:069

Pregledni rad / Review
Primljeno / Received: 13. 6. 2008.

Sažetak

Zajednička je odrednica izdavačke djelatnosti zavičajnih muzeja, svih njezinih vrsta i oblika, zavičajnost koja određuje njihov sadržaj. Muzejska publikacija, odnosno zabilježeno znanje o zavičaju – jedan je od izvora i rezultata rada zavičajnih muzeja na zavičajnoj baštini. Kao i kod specijalnih muzeja, i u izdavačkome korpusu općih odnosno zavičajnih muzeja najzastupljenije su *specifične muzejske publikacije*, što se ponajprije odnosi na kataloge stalnih postava ili pojedinih muzejskih zbirki, kataloge povremenih izložaba te muzejske vodiče. Oni su ujedno i izdavači stručnih i znanstvenih publikacija koje su rezultat njihove muzejske djelatnosti, a to su izvješća arheoloških, etnografskih i drugih terenskih istraživanja, zbornici znanstvenih i stručnih skupova i simpozija, različite monografske sinteze i studije. Muzeji su često i jedini izdavači lokalnih kulturoloških časopisa ili godišnjaka koji su nezaobilazno polazište za različite vrste istraživanja. Njihov doprinos bibliografskoj znanosti također je zamjetan, iako u manjoj mjeri.

Ključne riječi: zavičajna baština; zavičajni muzeji – Hrvatska; izdavačka djelatnost hrvatskih muzeja i galerija

Summary

Regionalism is a common feature of all publishing activities at the local museums and mostly determines the contents of the publications. Museum publications, containing written knowledge of the local history, are the sources and results of work on heritage of the local museums. Just like at special museums, the most important publishing activities at local museums are specific museum publications, such as catalogues of permanent exhibitions or individual museum collections, catalogues of occasional exhibitions, and museum guidebooks. Local museums also publish professional and scientific publications

which are the result of their professional activities. These publications contain collected reports of archeological, ethnographic, and other site explorations, proceedings of the conferences and symposiums, and various monographic studies. In small communities museums are often the only publishers of the local cultural magazines and almanacs which are an important beginning in various kinds of research. Their contribution to bibliography is also significant, although to a lesser extent than to other fields.

Keywords: local heritage; local museums – Croatia; publishing in the Croatian museums and galleries

1. Izdavačka djelatnost muzeja i galerija

Izdavačka djelatnost jedna je od osnovnih muzejskih djelatnosti kojom se širi znanje o muzejima i muzejskim predmetima. Ciljevi muzejskog izdavaštva¹ i uloga muzejskih publikacija mogu se sagledati unutar sljedećih djelatnosti muzeja:

- a) objavljivanje rezultata stručnog i znanstvenog rada na muzejskoj građi
Muzeji provode sustavna stručna i znanstvena istraživanja muzejske građe te omogućuju ove aktivnosti i vanjskim stručnjacima različitih znanstvenih područja. Svoje spoznaje i rezultate rada na muzejskim predmetima objavljuju korištenjem različitih oblika muzejskih publikacija te tako promiču svoje djelatnosti i muzejsku baštinu, a široj publici omogućuju doseg traženih informacija.
- b) publiciranje podataka i spoznaja o muzejskoj dokumentaciji
Kataloški popisi izložaka unutar kataloga izložaba ili kataloga stalnih muzejskih postava nastali su u procesu stvaranja muzejske dokumentacije. I same muzejske publikacije, bez obzira na njihov medij i vrstu, koje javno predočavaju rezultate većine ostalih muzejskih djelatnosti, mogu se smatrati oblikom dokumentacije u smislu da “zamrzavaju” jednu muzealnu stvarnost, dokučenu spoznaju i određenu interpretaciju. One su dokumenti sadašnjih muzeoloških djelatnosti (kao što su nabava ili zaštita i restauracija muzejskih predmeta), kao i građa za istraživanje i analizu rada muzeja kroz povijest ili pak njihovo planiranje za budućnost.
Izdavačka je djelatnost definirana kao djelatnost koja objavljuje podatke i nove spoznaje o muzejskoj građi i muzejskoj dokumentaciji i hrvatskim *Zakonom o muzejima* iz 1998. godine.²
- c) muzejsko izdavaštvo kao segment muzejskog tržišnoga poslovanja
U organiziranim muzejskim prodavaonicama nude se muzejske publikacije uz replike skulptura ili muzejskih predmeta, igračke ili nakit izrađen po uzoru na originale, kao i sama originalna umjetnička djela. Razglednice, reprodukcije, plakati i posteriji s muzejskim motivima vrlo su omiljeni

¹ Ciljevi muzejskog izdavaštva navedeni su i u publikaciji: Standardi i normativi za muzejsku djelatnost. Beograd : Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 1989. Str. 74.: “Cilj izdavačke djelatnosti muzeja i galerija jest distribucija stručno znanstvenih informacija, informacija šire javnosti o djelatnosti i radu muzeja i popularizacija muzejske građe i kulturne baštine.”

² Zakon o muzejima. Članak 5. // Narodne novine 142(1998). Str. 3541.

ukoliko su dobro odabrani, a original se može vidjeti u postavu. Muzejsku ponudu posljednjih desetak godina upotpunjuju i muzejska izdanja za djecu i mlade. Svojim im se izdanjima muzeji nastoje približiti sve domišljatijim publikacijama – slikovnicama, radnim listićima i bilježnicama, bojkama, maketama, ali i sve raznovrsnijom suvenirskom ponudom poput slagalica (*puzzle*), podložaka za miševe ili označivača stranica (*bookmark*). Ta je ponuda u 2007. obogaćena vrsno ilustriranom slikovnicom o životu i kulturi neandertalskog čovjeka³ te originalno osmišljenom maketom kaštela Vitturi za upoznavanje njegovih osnovnih graditeljskih elemenata.⁴

Uvid u recentno muzejsko izdavaštvo koje u svojoj raznolikosti obuhvaća širok raspon različitih vrsta publikacija, njihovih tema i sadržaja, oblika i formata omogućuje Muzejski dokumentacijski centar (MDC) koji je 1982. godine osmislio i pokrenuo izložbeni projekt *Izdavačka djelatnost hrvatskih muzeja i galerija*. Od tada se tom godišnjom tematskom izložbom nastoji:

- omogućiti stručnoj, ali i široj publici (učenicima, studentima, kolekcionarima, antikvarima, bibliofilima, ljudima različitih interesa, dobi i struka) neposredan uvid i upoznavanje s izdavačkom djelatnosti muzeja i galerija kao vrlo vitalnom i značajnom segmentu rada tih ustanova;
- stalno pratiti razvojni put i standardizaciju muzejskih publikacija, oblikovanje njihovih formalnih i sadržajnih značajki (katalozi izložaba, muzejski vodiči i dr.), uvođenje i korištenje novih medija (elektroničko izdavaštvo), okretanje k ciljanoj publici kao što su djeca (muzejske početnice, slikovnice i dr.) ili osobe s posebnim potrebama (slabovidni i slijepi);
- staviti na uvid likovna i grafička rješenja muzejskih publikacija;
- promovirati izdavačku djelatnost muzeja i galerija, povećati i proširiti njezino raspačavanje, kao i krug čitalaca, razvijati svijest o mogućnosti i potrebi prodaje muzejskih publikacija unutar muzejskoga tržišnoga poslovanja.⁵

Motiviran velikim interesom široke publike kao i samih muzeja izdavača, MDC je 2007. godine na Zagrebačkom velesajmu, u sklopu Međunarodnog sajma knjiga i učila (INTERLIBER), održao izložbu izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija te tako 26. put za redom omogućio ponovni susret s novim muzejskim publikacijama.

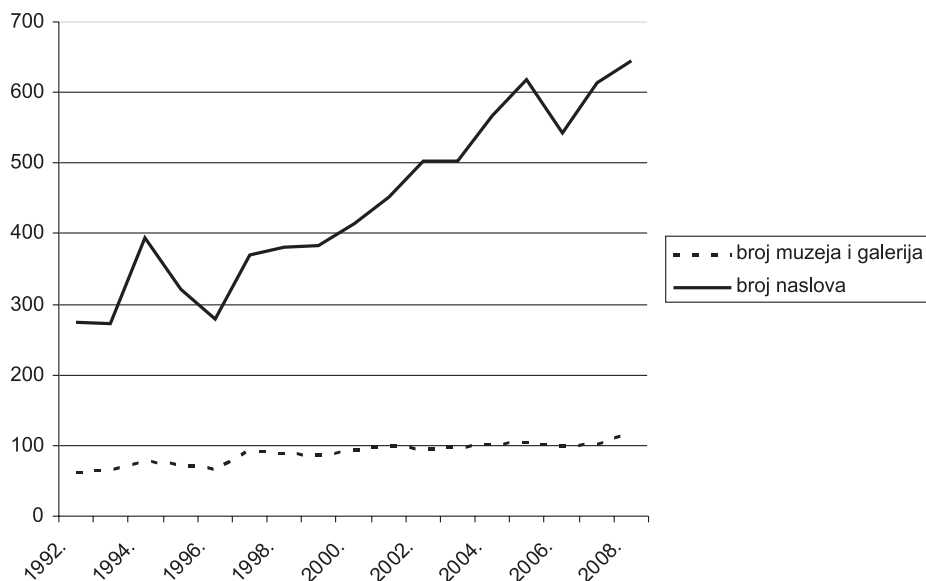
U prilog tezi da je izdavačka djelatnost muzeja i galerija vrlo vitalan segment rada kojemu muzeji posvećuju trajnu pozornost, idu i podaci prikazani u grafiko-

³ Krklec, Vlasta. Život i kultura neandertalskog čovjeka = Life and culture of neanderthal man. 2. izd. Krapina : Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej evolucije i nalazište pračovjeka "Hušnjakovo", 2007.

⁴ Klaić, Mario. Kaštel Vitturi : maketa kaštela (dvorca) Vitturi u Kaštel Lukšiću : slagalica za djecu i za one koji to više nisu. Kaštel Lukšić : Muzej grada, 2006.

⁵ Izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija. Dostupno: <http://www.mdc.hr/main.aspx?id=81>

nu. Na njemu su dani usporedni brojčani pokazatelji i težnje hrvatskih muzeja izdavača te ukupan godišnji broj njihovih novih publikacija od 1992. do 2007.⁶ Uočava se godišnji porast obiju kategorija što ukazuje na tendenciju rasta broja muzeja izdavača (od 63 muzeja 1992. do 103 muzeja u 2007. godini) te pojačanu izdavačku aktivnost hrvatske mreže muzeja koja posljednjih godina (2005. i 2007.) doseže i preko 600 novih naslova godišnje.⁷

Grafikon izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija

To potvrđuju i najnoviji podaci o muzejskom izdavaštvu u 2007. godini. Naime, na 26. izložbi izdavačke djelatnosti sudjelovala su 103 muzeja iz 62 grada i mjesta u Hrvatskoj, od toga 24 muzeja iz Zagreba, a 79 muzeja iz ostalih gradova i mjesta u Hrvatskoj. Muzeji su objavili 614 novih tiskanih i elektroničkih publikacija, 6 novih muzejskih DVD-ova, 191 plakat. Najnoviji podaci o 9 novih elektroničkih publikacija potvrđuju tezu da muzeji, kao i ostali izdavači, posljednjih godina koriste prednosti CD-ROM-ova (velik kapacitet pohrane podataka,

⁶ Analizirani su podaci od 1992. godine jer se od tada na godišnjim izložbama prezentiraju samo izdanja hrvatskih muzeja za razliku od prethodnih godina kada je izložbeni projekt obuhvaćao izdavačku produkciju svih muzeja bivše SFRJ.

⁷ Potpuniji pregled cjelokupne izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija, za razdoblje od 1982. do 2007. godine, može se dobiti uvidom u kataloge 26 do sada održanih izložaba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija.

jednostavna upotreba, relativno niska proizvodna cijena) za objavljivanje svojih sadržaja koji uz tekst često donose sliku, zvuk i video zapis.⁸

2. Zavičajni muzeji – stvaratelji i promicatelji zavičajnog identiteta

Baština usidrena na određenom području predmet je djelatnosti i osnovni pokretač svrhovitosti opstojanja zavičajnih muzeja. Zavičajni muzeji (engl. *home-land museum, folk museum, local history museum*; njem. *Heimatmuseum*; franc. *musée du terroir*) ustrojeni su na teritoriju određenom administrativnim, geografskim, prirodnim, povijesnim, etničkim ili kulturnim odrednicama. Djelujući kao pokrajinski muzeji, mjesni muzeji, muzeji grada ili muzeji gradske četvrti, oni su kompleksni (opći) muzeji koji skupljaju različite vrste predmeta u nastojanju da održavaju ukupnost pojava i svu složenost života na određenom području (zavičaju), njegove iznimne i jedinstvene odlike. Kao takvi, oni su muzeji zavičajnog identiteta. Pomažući ljudima da prepoznaju odrednice koje čine zavičajni identitet, oni potiču snažan osjećaj pripadnosti spoznatom zavičajnom identitetu koji je pak osnovni preduvjet za njegovo očuvanje i njegovanje, ali i respektiranja raznolikosti drugih identiteta i kultura.

Svrha zavičajnih muzeja razumijeva se u sveobuhvatnom prikupljanju, istraživanju, dokumentiranju, čuvanju i zaštiti te komuniciranju prirodnih, društveno povijesnih, folklornih, kulturnih, umjetničkih i drugih specifičnosti iz prošlosti i sadašnjosti određenog teritorija kao doprinos njihovu upoznavanju, razumijevanju i poštovanju te obrazovanju lokalne zajednice u kojoj djeluju kao i druge muzejske publike.

Te svoje zadaće zavičajni muzeji ostvaruju između ostaloga i svojom izdavačkom djelatnošću. Naime, nakon izložbene djelatnosti koja je primarni oblik muzejskog komuniciranja, izdavačka djelatnost svih vrsta pa tako i zavičajnih muzeja, druga je po važnosti u prenošenju znanja pohranjenog u muzejskim zavičajnim zbirkama i dokumentaciji.

3. Izdavačka djelatnost zavičajnih muzeja

Izdavačka djelatnost zavičajnih muzeja i njihove osobitosti može se sagledati na najzastupljenijim, upravo za muzeje, najspecifičnijim vrstama publikacija. To su: katalozi stalnog muzejskog postava ili pojedinih zbirki; informativni muzejski leci/brošure i muzejski vodiči; katalozi povremenih izložaba; ostale omeđene publikacije; serijske publikacije i zavičajne bibliografije.⁹

⁸ O pojavi i prvim CD-ROM-ovima u hrvatskom muzejskom izdavaštvu vidjeti u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Prvi CD-ROM-ovi u hrvatskom muzejskom izdavaštvu. // *Informatica Museologica* 31, 1/2(2000), 54-57.

⁹ Klasifikacija je izvedena konzultiranjem različitih klasifikacija muzejskih publikacija koje se navode u muzeološkoj literaturi te praćenjem i analizom hrvatskoga muzejskog izdavaštva tijekom priprema već spominjanih izložbi MDC-a. Neki od izvora su: Bassett, Douglas A. *Museum publications and museum publishing*. // *Manual of curatorship* / ed. M. A. Thompson. London ; Butter-

Ilustrativnim primjerima s *26. izložbe* odredit će se osnovna sadržajna i formalna obilježja knjižničnih jedinica zavičajne baštine u izdanju zavičajnih muzeja.

3.1 Katalozi stalnoga muzejskog postava ili pojedinih zbirki

Katalog stalnog postava publikacija je koja sadrži popis muzejskih predmeta izloženih u stalnom postavu ili u pojedinim muzejskim odjelima i zbirkama. Katalozi stalnih postava zavičajnih muzeja rezultat su stručnog te znanstveno istraživačkoga rada muzejskih stručnjaka na skupljanju i dokumentiranju zavičajne baštine stoga su oni katalozi muzejske zavičajne baštine.¹⁰

Stalni postavi muzeja u novije se vrijeme predstavljaju i elektroničkim medijima. Npr., Muzej grada Splita predstavio je stalni postav Galerije “Emanuel Vidović” tiskanim i elektroničkim katalogom na CD-ROM-u.¹¹

No, muzeji često izrađuju kataloge svojih muzejskih zbirki i zbog nedostatka izložbenog prostora ili stoga što nisu odgovarajući za stalnu muzejsku izložbu te se tako posrednim korištenjem različitih publiciranih medija omogućuje upoznavanje publike s muzejskom baštinom.

Odabirom pojedinih predmeta i smještajem u muzejski kontekst stalne izložbe te njihovim popisivanjem i opisivanjem na nekom od medija muzejskih publikacija, stvaraju se nove knjižnične jedinice zavičajne baštine. One su nezaobilazno štivo u istraživanju zavičaja s različitih vidova.

3.2 Informativni muzejski leci/brošure i muzejski vodiči

Muzeji publiciraju informativne letke, brošure i knjige kojima nastoje pružiti pomoć publici u upoznavanju s muzejskim sadržajima i aktivnostima.

Najjednostavniji oblici tzv. deplijani, odnosno leci, višestruki presavici ili brošure, najčešće su publici dostupni besplatno na samom ulazu u muzej, odnosno, kao promidžbena muzejska građa nude se u turističkim poslovnicama, gradskim informacijskim točkama i sl. (npr., Muzej Staroga Grada objavio je 2007.

worths : The Museum Association, 1984. Str. 468-475.; Bain, Iain. Museum publishing and shops. // Manual of curatorship / ed. M. A. Thompson. London ; Butterworths : The Museum Association, 1984. Str. 460-465.; Bain, Iain. Publishing for the museum shop and beyond. // Public view : the ICOM handbook of museum public relations / ed. Corinne Bellow. Paris : ICOM, 1986. Str. 55-64.; Standardi i normativi za muzejsku djelatnost. Beograd : Zavod za proučavanje kulturnog razvika, 1989. Str. 74. Vrlo razrađenu listu muzejskih publikacija koristi Američko udruženje muzeja (American Association of Museums) koje već dvadeset godina prati grafičko oblikovanje muzejskih publikacija i dodjeljuje Frances Smyth-Ravenel nagradu za dostignuća u izdavačkom dizajnu (Museum Publications Design Competition), Call for entries : AAM Museum Publications Design Competition, 2001. // Museum News 80, 1(2001), 32.

¹⁰ Slavonski Brod je središnji gradski kulturni događaj u 2007. godini predstavio katalogom stalnog postava nove Galerije Ružić, nastale donacijom Branka Ružića i suvremenika. Vidjeti: Branko Ružić i suvremenici : Galerija Ružić. Slavonski Brod : Galerija umjetnina grada, 2007.

¹¹ Žižić, N. ; E. Šarić-Kostić. Muzej grada Splita – Galerija Emanuel Vidović [Elektronička građa] = The City museum of Split – The Emanuel Vidović Gallery. Split : Muzej grada, 2006.

informativnu brošuru o stalnom postavu,¹² Gradski muzej Varaždin predstavio je Zbirku stakla, keramike i satova).¹³

Nešto obimniji, muzejski vodiči mogu sadržavati i tekstove o poslanju i djelatnostima muzeja, zbirnama, povijesnom razvoju, objašnjenje izložaka po izložbenim dvoranama (“room-by-room guide”), njihove kataloške opise i ilustracije reprezentativnih predmeta (npr., novi vodič Zavičajnog muzeja “Stjepan Gruber” u Županji upoznaje posjetitelje s građom paleontološke, arheološke, povijesne i kulturnopovijesne zbirke u stalnom postavu).¹⁴

Informativni leci, brošure i muzejski vodiči često se priređuju višejezično ili u zasebnim publikacijama na više jezika. U posljednje vrijeme javljaju se i vodiči pisani na brajici namijenjeni slabovidnim i slijepim osobama, kakav je npr., vodič Muzeja grada Zagreba iz 2005. koji sadržava vodič za slijepu, slabovidnu, gluho-slijepu i sve one koji imaju poteškoća s vidom. Tekst vodiča kroz stalni muzejski postav otisnut je uvećanim tiskom i Braillovim pismom uz reljefno doradene fotografije predmeta iz postava i tlocrt Muzeja.¹⁵ Vodiči mogu biti realizirani kao slikovnice ili radne bilježnice namijenjene mlađim posjetiteljima za njihovo kreativno upoznavanje s muzejom ili nekim njegovim vrhunskim djelom, ali isto tako tekstualnom stručnom obradom i prezentacijom muzejske građe, mogu biti namijenjeni stručnjacima.

3.3 *Katalozi povremenih izložaba*

Najveći dio publikacija u izdanju muzeja, pa tako i zavičajnih, čine katalozi koje prate povremene izložbe. U izdavačkom korpusu hrvatskih muzeja tijekom 2007. katalozi izložaba zastupljeni su najvećim postotkom (82 posto).¹⁶ Iako su najbrojniji i najznačajnije pridonose prepoznatljivosti muzeja, njihovih fondova i djelatnosti, oni su, nažalost, ujedno i najskriveniji od očiju šire javnosti. Tek nakon posjeta izložbi “sretnici” ih mogu pridružiti svojim privatnim knjižnicama, ali u javnoj ih prodaji izvan muzeja nema ili se mogu samo sporadično naći ako je riječ o velikim muzejima s jakim tržišnim programom.

¹² Muzej Staroga Grada. Stari Grad : Muzej, 2007.

¹³ Šimunić, Ljerka. Zbirka stakla, keramike i satova. Varaždin : Gradski muzej, 2007.

¹⁴ Vodič kroz stalni postav u čardaku : paleontološka, arheološka, povijesna i kulturnopovijesna zbirka. Županja : Zavičajni muzej “Stjepan Gruber”, 2007.

¹⁵ Leiner, Vesna. Vodič po Muzeju grada Zagreba : vodič je namijenjen slijepima, slabovidnima, gluho-slijepima i svima onima koji imaju poteškoća s vidom. Zagreb : Muzej grada, 2005.

¹⁶ Tu tezu potkrepljuju i rezultati istraživanja provedenog u MDC-u tijekom 2001. Istraživani su pojedini formalni i sadržajni elementi na uzorku jednogodišnje izdavačke produkcije stotine hrvatskih muzeja, galerija, muzejskih zbirki i izložbenih galerija (75 posto) koja obuhvaća 454 naslova. Udio općih muzeja odnosi se na 206 publikacija (45 posto), od čega je 110 publikacija u izdanju zavičajnih muzeja, 78 publikacija u izdanju gradskih muzeja i 18 publikacija u izdanju regionalnih muzeja. Ukupno je 351 katalog povremenih izložaba, što čini 78 posto istraženih publikacija. Rezultati istraživanja priopćeni na međunarodnom skupu “Muzejske publikacije i novi mediji” (Zagreb, 2001.) i objavljeni u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Pregled formalnih i sadržajnih obilježja muzejskih publikacija : rezultati istraživanja hrvatskog muzejskog izdavaštva. // Informativca Museologica 32, 3/4(2001), 14-18.

Antun Bauer je u svojim promišljanjima muzeološke teorije naglašavao obvezu muzeja u izradi popratnih kataloga izložaba, kao i njihovo značenje: "... izložba bez kataloga pada u zaborav i sav polučeni uspjeh izložbe ostaje bez trajnog rezultata s kojim se može i dalje služiti i koji može dokumentirati uloženi trud. Stoga je vrijednost kataloga često i veća nego vrijednost same izložbe i potrebno je katalogu posvetiti istu pažnju i dati isto značenje kao i samoj izložbi."¹⁷

Katalog izložbe publicira rezultate rada na izložbenom projektu. U njima su često reproducirane i jedinice popratnih vizualnih dokumentacijskih fondova (fotografije, crteži ili pak videozapisi, ovisno o mediju publikacije), a navode se i bibliografski podaci o pojedinim muzejskim predmetima. Katalog izložbe nije samo pomagalo za razgledavanje izložbe, već trajni dokument jednoga muzejskog događanja ograničenoga trajanja.

Povremenim je izložbama i njihovim popratnim katalozima obuhvaćena cjelokupna Belcherova lista najzastupljenijih zavičajnih tema (godišnjice rođenja ili smrti ličnosti značajnih za zavičaj ili pak na državnoj ili međunarodnoj razini; godišnjice značajnih događaja iz različitih područja života u zavičaju (lokalnih, državnih ili međunarodnih); muzejska građa koja nije izlagana (nove akvizicije ili građa iz čuvaonica i sl.); radovi lokalnih udruga, organizacija i sl.; radovi lokalnih umjetnika (zavičajnika); građa iz različitih odjela muzeja).¹⁸

To potvrđuju i najnoviji katalozi izložaba kojima zavičajni muzeji komuniciraju sa sve širim krugom posjetitelja. Npr., zaboravljene dječje igre i samo u sjećanjima sačuvane igračke bila su tema dvaju muzeja (Muzeja Brodskog Posavlja¹⁹ i Gradskog muzeja Makarska²⁰), a ljekovito bilje i zavjetni darovi za zdravlje, kao rijetko muzejski obrađivana tema, predstavljeni su u Muzeju seljačkih buna u Gornjoj Stubici.²¹

Rezultati arheoloških istraživanja predstavljeni su velikim brojem kataloga arheoloških izložaba. Među njima su: *Rimske kupke u Tekiću* Gradskog muzeja Požega;²² *Arheološka istraživanja u Hrvojevoj ulici i kući Andrić* Muzeja grada Splita;²³ *Zapadna virovitička obilaznica* Gradskog muzeja Virovitica²⁴ i dr.

¹⁷ Bauer, Antun. Katalozi muzejskih izložaba. // Bilten Informatica Museologica 13(1972), 45.

¹⁸ Belcher, Michael. Exhibitions in museums. Leicester ; London : Leicester University Press, 1992. Str. 49.

¹⁹ Toldi, Zvonimir. Mi smo djeca vesela! : dijete i njegov svijet u tradicijskoj kulturi Brodskog Posavlja : Izložbena dvorana Muzeja, prosinac 2006. – ožujak 2007. Slavonski Brod : Muzej Brodskog Posavlja, 2006.

²⁰ Kunac, Ana. Stare igre u Makarskoj i Primorju : Gradski muzej Makarska, svibanj-lipanj 2007. Makarska : Gradski muzej, 2007.

²¹ Grdinić, V.; Ž. Dugac; I. Biškupić-Bašić. Od vrta do neba = From garden to heaven. Gornja Stubica : Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej seljačkih buna, 2007.

²² Sokač-Štimac, D. ; Z. Korać. Rimske kupke u Tekiću : rezultati arheoloških istraživanja 2006. : katalog izložbe : Gradski muzej u Požegi, 17.-25. svibnja 2007. Požega : Gradski muzej, 2007.

²³ Rismondo, T.; E. Šarić. Arheološka istraživanja u Hrvojevoj ulici i kući Andrić 2005. Split : Muzej grada, 2006.

²⁴ Zapadna virovitička obilaznica : zaštitna arheološka istraživanja 2005.-2006. godine : Virovitica, rujan-listopad 2007. Virovitica : Gradski muzej, 2007.

Veliko zanimanje publike za izložbe povijesne i kulturno povijesne tematike koji čine mozaik njihovih spoznaja o precima i sugrađanima, njihovu životu, običajima i navadama, muzeji su također nastojali zadovoljiti svojim povremenim izložbama te njihovim popratnim katalogima. Tome nam svjedoče i noviji naslovi: *Židovi u Međimurju* Muzeja Međimurja;²⁵ *Gradska munjara Sisak : 1907.-1947.* Gradskog muzeja Sisak;²⁶ *Katolički pokret u našičkom kraju između dva svjetska rata* Zavičajnog muzeja Našice;²⁷ *Povijest sokolskog pokreta u Drnišu* Gradskog muzeja Drniš;²⁸ *Tiskarstvo u Varaždinu 1586.-1946.* Gradskog muzeja Varaždin;²⁹ *Grand prix u kosi: umijeće češljanja u frizerskom salonu Kincl* Muzeja grada Zagreba³⁰ i dr.). Zavičajnici – pojedinci koji su se rodili ili su svojim životom i stvaralaštvom bili vezani za određeni zavičaj, česta su tema zavičajnih muzeja bez obzira jesu li manje poznati i anonimni, zaboravljeni ili pak svjetski poznata imena, jesu li djeca, mladi umjetnici ili renomirani likovni stvaratelji. Neki su od novijih takvih kataloga: *Kulturna baština očima djece* Zavičajnog muzeja Imotski;³¹ *Branko Crlenjak* Gradskog muzeja Vukovar;³² *Gustav Poša, požeški slikar bidermajera*; *Angelo Palma: tarski kovač i dirigent limene glazbe* Zavičajnog muzeja Poreštine;³³ *Zanimljive žene osječke* Muzeja Slavonije u Osijeku.³⁴

No, obrađivane teme nisu nužno lokalnog, nego mogu biti i nacionalnog značenja (poput izložbe Muzeja grada Rijeke *Mirovni ugovor između FNRJ i Italije, Pariz 1947.*).³⁵ Isto tako, zavičajne teme mogu se prezentirati i izvan njihovih lokalnih okvira kao što je bila velika izložba *Dalmatinska zagora* održana u Galeriji

²⁵ Kalšan, Vladimir. *Židovi u Međimurju*. Čakovec : Muzej Međimurja, 2006.

²⁶ Čakširan, Vlatko. *Gradska munjara Sisak : 1907.-1947.* : Gradski muzej Sisak, lipanj-rujan 2007. Sisak : Gradski muzej, 2007.

²⁷ Bošnjaković, R.; S. Lučevnjak. *Katolički pokret u našičkom kraju između dva svjetska rata : Našice, Feričanci, Podgorač, Đurdenovac : Zavičajni muzej Našice, svibanj 2007.* Našice : Zavičajni muzej Našice, 2007.

²⁸ Gaurina, Davor. *Povijest sokolskog pokreta u Drnišu*. Drniš : Gradski muzej, 2006.

²⁹ Lončarić, Magdalena. *Tiskarstvo u Varaždinu 1586.-1946.* Varaždin : TIVA tiskara : Gradski muzej, 2007.

³⁰ Alilović, Maja. *Grand prix u kosi : umijeće češljanja u frizerskom salonu Kincl = The Grand Prix in hair : the art of hairstyling in the Kincl hairdressing salon* : Zagreb City Museum, June-September 2007 : Muzej grada Zagreba, lipanj-rujan 2007. Zagreb : Muzej grada, 2007.

³¹ *Kulturna baština očima djece : Zavičajni muzej Imotski, svibanj 2007.* Imotski : Zavičajni muzej, 2007.

³² Dvojković, Z.; V. Kusik; I. Belamarić. *Branko Crlenjak : Nepoznati Vukovar : slike* : Gradski muzej Vukovar, 2. svibnja 2007., Gradski muzej Vinkovci, 7. lipnja 2007., Galerija likovnih umjetnosti Osijek, kolovoz 2007. Vukovar : Gradski muzej ; Vinkovci : Gradski muzej ; Osijek : Galerija likovnih umjetnosti, 2007.

³³ Muk, V.; G. Benčić. *Angelo Palma : tarski kovač i dirigent limene glazbe*. Poreč : Pučko otvoreno učilište, 2006.

³⁴ Kovačević, J. ; Ž. Miklošević. *Zanimljive žene osječke : umjetničko-pedagoška akcija*, 14. travnja – 18. svibnja 2007. Osijek : Muzej Slavonije, 2007.

³⁵ Grgurić, Mladen. *Mirovni ugovor između FNRJ i Italije, Pariz 1947. = Il trattato di pace tra la RFPJ e l'Italia, Parigi 1947.* Rijeka : Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Rijeke : Muzej grada, 2007.

Klovićevi dvori, popraćena reprezentativnom monografijom sedamdesetak renomiranih autora.³⁶

Prirodna baština nije samo tema specijalnih prirodoslovnih muzeja, nego i zavičajnih muzeja. Izložba i popratni istoimeni katalog *Potok u srcu Zagreba* iz 2005. godine u Muzeju grada Zagreba, detaljno propituje urbanu temu važnoga gradskog područja – potoka Medveščaka, koji je tekao središtem grada i bio granica između slobodnoga i kraljevskoga Gradeca i biskupskoga i kaptolskog Zagreba.

U elektroničkom obliku (na CD-ROM-ovima) objavljena je mala prirodoslovna enciklopedija Prirodoslovnog odjela Narodnog muzeja u Zadru, koji je predstavio svoju Zbirku mekušaca te skriveno blago hidroarheoloških nalazišta u izdanju Grada i Muzeja u Novalji. Muzej grada Zagreba, kao vrlo vitalan i suvremen stogodišnjak, svoj je 100. rođendan popratio brojnim događanjima, među kojima je i objavljivanje CD-ROM-a s ilustriranom tonfilmskom revijom “Svijet” i multimedijском pričom o gradu Zagrebu od 1926. do 1936. godine.³⁷

3.4 Ostale omeđene publikacije

Zavičajni muzeji priređivači su i izdavači omeđenih publikacija različita sadržaja iz prošlog i sadašnjeg života u zavičaju, a temelje se na muzejskoj građi i dokumentaciji te novim spoznajama i istraživanjima muzejskih stručnjaka i njihovih suradnika. Raznolikost vrsta i tema također ćemo ilustrirati izborom novijih primjera.

a) monografije

Zavičajni muzeji često izdaju monografije koje obrađuju povijesnu i kulturno povijesnu, arheološku, etnografsku i ostalu zavičajnu tematiku.

Višegodišnja etnološka istraživanja muzejskih stručnjaka često rezultiraju i bogato ilustriranim monografskim studijama i sintezama (npr., *Ženske narodne nošnje zapadne Slavonije* Gradskog muzeja Nova Gradiška).³⁸ Vrijedne prinose za istraživanje zavičajne etnografske baštine muzeji objavljuju i na temelju sabiranja i bilježenja usmenih iskaza kazivača. Najnoviji primjer je monografija o životu i običajima u selu Erdovcu nedaleko od Križevaca koje je na poticaj djelatnika Gradskog muzeja Križevci zabilježila najstarija Erdovčanka.³⁹ Ta je knjiga najautentičniji prinos za istraživanje križevačke tradicijske baštine.

U središtu je muzejskih djelatnosti, uz predmete pokretne kulturne baštine, i nematerijalna baština. Njezino sabiranje i evidentiranje jedna je od primarnih

³⁶ Dalmatinska zagora : Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 4. rujna – 21. listopada 2007. / ur. J. Belamarić, M. Grčić. Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske : Galerija Klovićevi dvori, 2007.

³⁷ Šojat-Bikić, Maja. Svijet – ilustrirana tonfilmska revija [Elektronička građa] : Zagreb 1926.-1936. Zagreb : Muzej grada, 2007.

³⁸ Kolić Klikić, Vesna. Ženske narodne nošnje zapadne Slavonije : Požega, Pakrac, Novska, Nova Gradiška. Nova Gradiška : Gradski muzej, 2007.

³⁹ Gudić, Ivka. Erdovec : život i običaji : sjećanje na djetinjstvo i mladost u selu Erdovcu nedaleko od Križevaca u prvoj polovici 20. stoljeća. Križevci : Gradski muzej, 2007.

zadaća posebice u suvremeno doba kada se iz memorije gube stari obrti i umijeća, narječja, zvukovi, plesovi. Muzej grada Kaštela i *Društvo za očuvanje kulturne baštine Bijaći* objavili su knjigu o starom kaštelanskom plesu četvorki ili kvadrirji koji je sastavni dio glazbeno plesnog identiteta Kaštela, a uvršten je i na hrvatsku listu zaštićene nematerijalne baštine. Knjiga donosi i notni zapis plesa te opis ženske i muške narodne nošnje plesača, a uz knjigu je priložen i DVD s videozapisom “četvorke”.⁴⁰

Bogata obrtnička povijest Svetog Ivana Zeline imala je važnu ulogu u razvoju grada, koji i danas njeguje obrtničku tradiciju. Muzej Sveti Ivan Zelina i Ogranak Matice hrvatske Sveti Ivan Zelina objavili su knjigu koja donosi obilje arhivske i dokumentarne građe koja potvrđuje tezu o Svetom Ivanu Zelini kao najznačajnijemu obrtničkom i trgovačkom središtu između Zagreba, Varaždina i Križevaca, posebice tijekom srednjeg vijeka.⁴¹

Muzej grada Kaštela objavio je monografski prikaz župne crkve Bezgriješnog začeća Blažene Djevice Marije u Kaštel Štafiliću u kojemu je obuhvaćen, opisan i stručno predstavljen pokretni i nepokretni dio crkvene baštine župne crkve, dan kulturno povijesni pregled i kontekst njezine izgradnje i povijesnih dogradnji.⁴²

Na Međunarodnom festivalu za audiovizualnu i multimedijску prezentaciju muzeja i baštine F@imp, održanome u organizaciji AVICOM-a (International Committee for Audio-visual, Images and Sound New Technologies) na Tajvanu u svibnju 2004. godine, CD-ROM Gradskoga muzeja Varaždin i Prirodoslovnoga muzeja Rijeka *Kukci* nagrađen je posebnom pohvalom za bogatstvo dokumentacijske građe i izvornost pedagoškog pristupa. Tim CD-ROM-om nastavlja se objavljivanje muzejskih prirodoslovnih sadržaja na znanstveno popularan način i ujedno prezentiraju prirodoslovne zbirke.⁴³

Oživljena povijest jedna je od najsuvremenijih i sve češće korištenih metoda muzejske interpretacije lokalne povijesti. Njima se prikazuju povijesne aktivnosti, vještine i obrti; muzealci preodjeveni u povijesne kostime portretiraju osobe iz prošlosti; posjetioци aktivno sudjeluju u rekonstrukciji aktivnosti ili događaja. Užitek u gozbi starih Rimljana prikazali su djelatnici Muzeja grada Siska, a viteški turnir u organizaciji Muzeja seljačkih buna već je postao omiljena manifestacija velikog broja posjetitelja koji imaju priliku iskoračiti iz 21. stoljeća u široki svijet srednjeg vijeka. Ta su događanja također zabilježena popratnim publikacijama.

b) fotomonografije

Muzeji su često, samostalno ili u suradnji s turističkim društvima, gradom kao financijerom ili nekim drugim suizdavačom, priređivači i izdavači reprezenta-

⁴⁰ Tadin, Marica. Kaštelanska narodna četvorka. Kaštela : Bijaći – Društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela : Muzej grada, 2007.

⁴¹ Houška, Mladen; Romana Mačković. Sedam stoljeća obrtništva u Svetom Ivanu Zelini. Sveti Ivan Zelina : Muzej Sveti Ivan Zelina : Matica hrvatska, Ogranak Sveti Ivan Zelina, 2006.

⁴² Acalija, Sanja. Župna crkva bezgriješnog začeća Blažene Djevice Marije u Kaštel Štafiliću. Kaštel Lukšić : Muzej grada, 2007.

⁴³ Kukci [Elektronička građa]. Varaždin : Gradski muzej ; Rijeka : Prirodoslovni muzej, 2004.

tivnih fotomonografija čija se slikovna građa temelji na likovnim zbirkama, zbirkama razglednica, grafika, zemljovida, fotografija i drugim muzejskim fundusima. Ovim je posrednim putem svoju zbirku razglednica u obliku fotomonografija predstavio Gradski muzej Drniš.⁴⁴

Fotomonografije su često pisane višejezično i koriste muzejsku građu za rekonstrukciju kulturno povijesne priče o gradu ili zavičaju koji prezentiraju (npr., *Monografija Trakošćan, burg-muzej* objavljena na hrvatskome, njemačkome i engleskome, u vrlo reprezentativnom izdanju Dvora Trakošćan 2007., što je i najveći izdavački pothvat toga Muzeja).⁴⁵

c) likovne monografije

Zavičajni muzeji koji u svojim galerijskim odjelima skupljaju likovna djela lokalnih umjetnika ili umjetnika koji su temom, motivima i inspiracijom vezani za određeni zavičaj, često su izdavači likovnih monografija. Monografski prikazi pojedinih umjetnika donose životopise, likovne eseje, povijesno umjetničke i kritičke tekstove o umjetničkom razvoju i stvaralaštvu, dokumentarnu građu, popis samostalnih i skupnih izložaba, primljenih nagrada, bibliografiju kao i kataloški popis i reprodukcije najreprezentativnijih djela ili likovnih ciklusa. Likovne monografije su rezultat stručnog rada muzejskih stručnjaka na građi koju posjeduju u muzeju, ali i iz drugih raspoloživih izvora informacija (npr., Gojak, *Videnja i sjećanja*).⁴⁶

d) spomenice

Spomen publikacije izdaju se uz obilježavanje značajnih obljetnica muzeja ili drugih ustanova, udruga i organizacija u zavičaju.⁴⁷ Donose povijesne prikaze, kronološke tablice, iscrpne popise i analize, a temelje se na izučavanju arhivskog i knjižnog gradiva, muzejskih predmeta i dokumentacije. Najčešće su to spomen publikacije izdane uz obljetnice rada muzeja (npr., 80 godina Gradskog muzeja Varaždina).⁴⁸

f) kulturno povijesni i turistički vodiči

Muzeji samostalno ili pak u suradnji s drugim izdavačima (znanstvenim institutima, turističkim zajednicama i gradovima itd.) priređuju i vodiče kojima nastoje popularizirati kulturne, povijesne, graditeljske, prirodne i druge osobitosti svojega kraja. Namijenjeni su široj publici, sadrže ilustrativnu građu kao i popise najznačajnijih ustanova i izvorišta za detaljnije upoznavanje obrađene teme.

⁴⁴ Zaninović, J. ; N. Zaninović. Rijeka Krka na starim razglednicama. Drniš : Gradski muzej ; Šibenik : Javna ustanova Nacionalni park Krka, 2007.

⁴⁵ Trakošćan burg-muzej = Burg-museum = Castle-museum / ur. Adam Pintarić. Trakošćan : Dvor Trakošćan, 2007.

⁴⁶ Kokić, Ivana. Gojak : "Videnja i sjećanja" : majstor s Bidola. Makarska : Gradska galerija Antuna Gojaka, 2006.

⁴⁷ Istaknuti vukovarski muzealac i povjesničar Vlado Horvat autor je niza knjiga koje su vrijedan prinos istraživanju vukovarske baštine. Jedna od njih je i spomen knjiga: Horvat, Vlado. 130 godina vatrogastva u Vukovaru : spomenica prigodom obljetnice Dobrovoljnog vatrogasnog društva Vukovar. Vukovar : Gradski muzej : Dobrovoljno vatrogasno društvo, 2005.

⁴⁸ 80 godina Gradskog muzeja Varaždina = 80 years of the Varaždin Municipal Museum / ur. Branko Spevec. Varaždin : Gradski muzej : TIVA tiskara, 2006.

Zavičajni muzej Poreštine pokrenuo je ediciju *Hereditas Histriae* s ciljem izdavanja sustavnoga, metodološki ujednačenoga i trajnoga pregleda kulturnog naslijeđa na području Istre kako bi se povećala svijest o raznolikim pojavama kulturne baštine, potaknula stalna skrb o njoj te potaknulo njezino uključivanje u turističku ponudu i razvoj lokalnih zajednica. U prvoj je knjizi obuhvaćena kulturna baština naselja Tar, Frata i Vabriga.⁴⁹

Grad Zagreb je 2007. dobio opsežan i bogato ilustriran vodič *Spomenici i fontane u gradu Zagrebu* koji dokumentira stanje spomeničke građe u Zagrebu do ožujka 2007. i obuhvaća više od 630 spomenika u 70 gradskih naselja.⁵⁰

g) pretisci

Značajan doprinos zavičajnoj baštini jesu i pretisci knjiga iz muzejskih fundusa ili pak publikacija koje su sadržajem ili autorom vezane za zavičaj. Pretiscima starih i rijetkih izdanja muzeji žele upozoriti na aktualnost njihova sadržaja u proučavanju određenoga povijesnoga, kulturnog ili nekoga drugog vida zavičajnosti.

Etnografski muzej Split objavio je 2006. pretisak djela *La Dalmazia descritta* iz 1846. godine Francesca Barnaba Dojmo Carrare (1812.-1854.), jednog od najistaknutijih dalmatinskih intelektualaca prve polovice 19. st., arheologa, konzervatora i povjesničara te prvog ravnatelja Muzeja starina (današnjega Arheološkog muzeja u Splitu).⁵¹ Muzej grada Koprivnice i Državni arhiv u Varaždinu objavili su latinski izvornik i prijevod značajnog dokumenta za povijest grada Koprivnice *Statut grada Koprivnice*⁵² iz 1752. godine u novopokrenutome bibliografskom nizu *Izvori za povijest Koprivnice*.

h) zbornici

Zbornici stručnih i znanstvenih skupova, vezani uz neku zavičajnu temu, a održani u organizaciji ili suorganizaciji zavičajnih muzeja, dragocjeno su vrelo podataka za istraživanje zavičaja. Donose priloge i izlaganja sudionika stručnih i znanstvenih skupova u organizaciji ili suorganizaciji muzeja (npr., zbornik uz 2. dane Julija Benešića u organizaciji Muzeja grada Iloka)⁵³ ili su pak vezani uz aktualnu muzeološku problematiku, muzejsku povijest i praksu (npr., Muzej Slavonije objavio je zbornik o svome istaknutome, dugogodišnjem djelatniku, arheologu Mirku Bulatu).⁵⁴

⁴⁹ Tar, Frata, Vabriga : kulturna baština / ur. Dragana Lucija Ratković. Poreč : Pučko otvoreno učilište, Zavičajni muzej Poreštine, 2006.

⁵⁰ Spomenici i fontane u gradu Zagrebu : vodič. Zagreb : Gliptoteka HAZU : Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, 2007.

⁵¹ Carrara, Frane. Dalmacija kako ju je opisao profesor doktor Frane Carrara : s 48 minijaturnih prikaza predstavljajući najvažnije narodne nošnje. Split : Etnografski muzej, 2006.

⁵² Statut grada Koprivnice. Koprivnica : Muzej grada ; Varaždin : Državni arhiv, 2006.

⁵³ Dani Julija Benešića : zbornik radova : 2 / ur. Mato Batorović, Marko Samardžija. Ilok : Muzej grada, 2006.

⁵⁴ Mirko Bulat, arheolog Muzeja Slavonije / ur. Mladen Radić. Osijek : zbornik radova. Osijek : Muzej Slavonije, 2007.

3.5 Serijske publikacije

Za prijenos i izmjenu novih spoznaja o različitim kulturološkim lokalnim temama i znanstvenim područjima, posebno su značajni časopisi zavičajnih muzeja. Većinom su to godišnjaci s više ili manje redovnim intervalom publiciranja. Publiciraju se najčešće u izdanju muzeja ili u suradnji s udrugama kao što su gradski ogranci Matice hrvatske ili Društva prijatelja starina i slično.

Svrha serijskih publikacija u izdanju zavičajnih muzeja može se iščitati iz predgovora uredništava kojima su popraćeni počeci njihova publiciranja. Ilustrativni su sljedeći primjeri.

U uvodniku prvog broja *Godišnjaka grada Korčule* ističe se potreba i obveza muzejskih djelatnika da publiciraju stručne i znanstvene radove o području koje svojim djelatnostima pokriva njihov muzej: "Ujediniti na jednom mjestu vrijednosti koje Korčulani i njihovi poznavatelji pišu o otoku i Gradu, osjećali smo kao našu potrebu i dužnost."⁵⁵

Ta obveza muzeja naglašena je i u predgovoru prvog sveska *Bjelovarskog zbornika*: "Nakon više od dva stoljeća nebrige, ovaj je grad zaslužio svoju prošlost i sadašnjost o kojoj se može nešto saznati samo onda ako je istraženo, proučeno i zabilježeno."⁵⁶

Navedeni ciljevi muzejske periodike, istaknuti su i u najmlađem glasilu hrvatskih zavičajnih muzeja, *Godišnjaku Gradskog muzeja Sisak*: "Tijekom godina sve je izraženijom postala potreba otvaranja prostora u kojemu bi se pisanom riječi mogli izraziti rezultati stručnog rada muzejskih djelatnika. Na taj bi se način pridonijelo ne samo boljem poznavanju muzejske djelatnosti, već i boljem poznavanju povijesne baštine."⁵⁷

Trenutno je u hrvatskom muzejskom izdavaštvu prisutno oko tridesetak tekućih naslova časopisa,⁵⁸ a tijekom 2007. objavljeno je čak 24 novih svezaka.⁵⁹ Serijske publikacije zavičajnih muzeja donose tekstove muzejskih stručnjaka, ali i vanjskih suradnika s područja arheologije, etnologije, povijesti, a pokatkad obrađuju i gospodarsko ili književno stvaralaštvo. To su često jedine publikacije koje sadržavaju rezultate stručnog i znanstvenog rada na zavičajnoj tematici određenog područja.

3.6 Zavičajne bibliografije

Mnogi hrvatski zavičajni muzeji prikupljaju, osim materijalnih predmeta, i knjižnične zavičajne jedinice. Tu građu koriste i za izradu zavičajnih bibliografija jer

⁵⁵ Godišnjak grada Korčule 1(1996). Korčula : Gradski muzej, 1996. Str. 3.

⁵⁶ Bjelovarski zbornik 1(1989). Bjelovar : Gradski muzej, 1989.

⁵⁷ Godišnjak Gradskog muzeja Sisak 1(2001), 5. Sisak : Gradski muzej, 2001.

⁵⁸ Radovanlija Mileusnić, Snježana. Muzejski časopisi i godišnjaci – izbor za 1998. godinu. // *Informatica Museologica* 29, 3/4(1998), 131-133.

⁵⁹ Među njima su i godišnjaci zavičajnih muzeja: Kaštelanski zbornik Muzeja grada Kaštela, Po-dravski zbornik Muzeja grad Koprivnice, Godišnjak grada Korčule Gradskog muzeja Korčula, Zbornik Moslavine Muzeja Moslavine, Makarsko primorje Gradskog muzeja Makarska, Osječki zbornik Muzeja Slavonije, Senjski zbornik Gradskog muzeja Senj, Godišnjak Gradskog muzeja Sisak.

je skupljanje knjižnične zavičajne građe i izrada zavičajnih bibliografija, prema Mariji Malbaši, jedna od obveza knjižnica zavičajnih muzeja kao muzejskih odjela sa samostalnim zadacima i ciljevima.⁶⁰ Svoje bibliografske priloge za izradu zavičajnih bibliografija hrvatski zavičajni muzeji najčešće objavljuju u svojim serijskim publikacijama,⁶¹ ali i u samostalnim publikacijama.⁶² Često se izrađuju i bibliografije istaknutih muzejskih djelatnika kao i bibliografije značajnih kulturnih radnika, uglednih građana i drugih ljudi značajnih za povijest zavičaja.⁶³ Skupljanje knjižničnih jedinica zavičajne baštine može rezultirati i izložbenim projektima (npr., takav je i projekt baštinskih ustanova u Korčuli *Corcyra Mediterranea*).⁶⁴

4. Zaključak

Zavičajni muzeji ne samo da sabiru i istražuju svekolike oblike zavičajne baštine, nego su i značajni izdavači publikacija čije osnovno sadržajno obilježje uvijek nosi oznaku zavičajnosti. Tako promiču svoje djelatnosti kao i zavičajnu baštinu, a široj publici omogućuju pristup traženim informacijama šireći im spoznaje o zavičaju.⁶⁵ Brojnost publikacija u izdanju zavičajnih muzeja svrstava ih u sam vrh na hijerarhiji značajnih izdavača zavičajnih tematika, a u ponekim manjim sredinama oni su čak i jedini na tom položaju. U oba slučaja, ove su publikacije značajan doprinos cjelokupnom korpusu knjižnične zavičajne baštine.

Izborom i navođenjem tek manjeg broja novijih primjera iz bogate izdavačke djelatnosti hrvatskih zavičajnih muzeja, nastojalo se ilustrirati ne samo njihovu aktivnu djelatnost u objavljivanju zavičajne građe,⁶⁶ nego i jasno istaknuti činjenicu o zavičajnim muzejima kao istinskim čuvarima zavičajnog identiteta.

⁶⁰ Malbaša, Marija. Problemi muzejskih biblioteka. // Glasnik slavonskih muzeja 4(1967), 9. M. Malbaša svoju je tezu potkrijepila i praktičnim radom. Ona je, naime, kao voditeljica zavičajne knjižnične zbirke Muzeja Slavonije u Osijeku izradila opsežnu Osječku bibliografiju (sv. 1. (1742.-1944.), sv. 2. (1945.-1978.)) u izdanju Osijek : JAZU, 1981., 1985. (Hrvatska bibliografija, niz C, knj. 6, 7).

⁶¹ Npr., Gradski muzej Korčula u svojem Godišnjaku grada Korčule redovno publicira i zavičajne bibliografije o Korčuli koje obuhvaćaju znanstvene i stručne radove. Neke od njih jesu: Fazinić, Alena. Bibliografija o Korčuli (Znanstveni i stručni radovi) // Godišnjak grada Korčule 3(1998), 329-362; Fazinić, Alena; Marija Kraljević. Bibliografija II. // Godišnjak grada Korčule 4(1999), 335-341; Fazinić, Alena. Bibliografija III. // Godišnjak grada Korčule 5(2000), 383-386; Fazinić, Alena. Bibliografija IV. // Godišnjak grada Korčule 6(2001), 505-507.

⁶² Buzov, Marija. Bibliografija radova o Sisku : prapovijesne, antičke i srednjovjekovne epohe. Sisak : Muzej, 1994.

⁶³ Bačić, Stanko. Don Krsto Stošić (1884.-1944.) : bibliografija i rukopisna ostavština : tiskani radovi i radnje ostale u rukopisima. Šibenik : Muzej grada, 1995.

⁶⁴ *Corcyra Mediterranea* : predstavljanje izdavaštva otoka Korčule, 1990.-2006. Korčula : Gradski muzej : Gradska knjižnica "Ivan Vidali" : Grad Korčula, 2006.

⁶⁵ Detaljnije o djelatnostima zavičajnih muzeja te njihovoj izdavačkoj djelatnosti u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38(2001), 7-132.

⁶⁶ Cjelovit popis izdavačke produkcije hrvatskih muzeja u 2007. godini vidjeti u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. 26. izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja. Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 2007.

LITERATURA

- Acalija, Sanja. Župna crkva bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije u Kaštel Štafiliću. Kaštel Lukšić : Muzej grada, 2007.
- Alilović, Maja. Grand prix u kosi : umijeće češljanja u frizerskom salonu Kincl = The Grand Prix in hair : the art of hairstyling in the Kincl hairdressing salon : Zagreb City Museum, June-September 2007 : Muzej grada Zagreba, lipanj-rujan 2007. Zagreb : Muzej grada, 2007.
- Bačić, Stanko. Don Krsto Stošić (1884.-1944.) : bibliografija i rukopisna ostavština : tiskani radovi i radnje ostale u rukopisima. Šibenik : Muzej grada, 1995.
- Bain, Iain. Museum publishing and shops. // Manual of curatorship / ed. M. A. Thompson. London ; Butterworths : The Museum Association, 1984. Str. 460-465.
- Bain, Iain. Publishing for the museum shop and beyond. // Public view : the ICOM handbook of museum public relations / ed. Corinne Bellow. Paris : ICOM, 1986. Str. 55-64.
- Bassett, Douglas A. Museum publications and museum publishing. // Manual of curatorship / ed. M. A. Thompson. London ; Butterworths : The Museum Association, 1984. Str. 468-475.
- Bauer, Antun. Katalozi muzejskih izložaba. // Bilten Informatica Museologica 13(1972), 45.
- Belcher, Michael. Exhibitions in museums. Leicester ; London : Leicester University Press, 1992.
- Bjelovarski zbornik 1(1989). Bjelovar : Gradski muzej, 1989.
- Bošnjaković, R.; S. Lučevnjak. Katolički pokret u našičkom kraju između dva svjetska rata : Našice, Feričanci, Podgorač, Đurđenovac : Zavičajni muzej Našice, svibanj 2007. Našice : Zavičajni muzej Našice, 2007.
- Branko Ružić i suvremenici : Galerija Ružić. Slavonski Brod : Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda, 2007.
- Buzov, Marija. Bibliografija radova o Sisku : prapovijesne, antičke i srednjovjekovne epohe. Sisak : Muzej, 1994.
- Call for entries : AAM Museum Publications Design Competition, 2001. // Museum News 80, 1(2001), 32.
- Carrara, Frane. Dalmacija kako ju je opisao profesor doktor Frane Carrara : s 48 minijaturnih prikaza predstavljajući najvažnije narodne nošnje. Split : Etnografski muzej Split, 2006.
- Corcyra Mediterranea : predstavljanje izdavaštva otoka Korčule, 1990.-2006. Korčula : Gradski muzej : Gradska knjižnica "Ivan Vidali" : Grad Korčula, 2006.
- Čakširan, Vlatko. Gradska munjara Sisak : 1907.-1947. : Gradski muzej Sisak, lipanj-rujan 2007. Sisak : Gradski muzej, 2007.
- Dalmatinska zagora : Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 4. rujna – 21. listopada 2007. / ur. J. Belamarić, M. Grčić. Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske : Galerija Klovićevi dvori, 2007.
- Dani Julija Benešića : zbornik radova : 2 / ur. Mato Batorović, Marko Samardžija. Ilok : Muzej grada, 2006.

Dvojković, Z.; V. Kusik; I. Belamarić. Branko Crlenjak : Nepoznati Vukovar : slike : Gradski muzej Vukovar, 2. svibnja 2007., Gradski muzej Vinkovci, 7. lipnja 2007., Galerija likovnih umjetnosti Osijek, kolovoz 2007. Vukovar : Gradski muzej ; Vinkovci : Gradski muzej ; Osijek : Galerija likovnih umjetnosti, 2007.

Fazinić, Alena. Bibliografija III. // Godišnjak grada Korčule 5(2000), 383-386.

Fazinić, Alena. Bibliografija IV. // Godišnjak grada Korčule 6(2001), 505-507.

Fazinić, Alena. Bibliografija o Korčuli (Znanstveni i stručni radovi). // Godišnjak grada Korčule 3(1998), 329-362.

Fazinić, Alena; Marija Kraljević. Bibliografija II. // Godišnjak grada Korčule 4(1999), 335-341.

Gaurina, Davor. Povijest sokolskog pokreta u Drnišu. Drniš : Gradski muzej, 2006.

Godišnjak grada Korčule 1(1996). Korčula : Gradski muzej, 1996.

Godišnjak Gradskog muzeja Sisak 1(2001). Sisak : Gradski muzej, 2001.

Grdinić, V.; Ž. Dugac; I. Biškupić-Bašić. Od vrta do neba = From garden to heaven. Gornja Stubica : Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej seljačkih buna, 2007.

Grgurić, Mladen. Mirovni ugovor između FNRJ i Italije, Pariz 1947. = Il trattato di pace tra la RFPJ e l'Italia, Parigi 1947. Rijeka : Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Rijeke : Muzej grada, 2007.

Gudić, Ivka. Erdovec : život i običaji : sjećanje na djetinjstvo i mladost u selu Erdovcu nedaleko od Križevaca u prvoj polovici 20. stoljeća. Križevci : Gradski muzej, 2007.

Horvat, Vlado. 130 godina vatrogastva u Vukovaru : spomenica prigodom obljetnice Dobrovoljnog vatrogasnog društva Vukovar. Vukovar : Gradski muzej : Dobrovoljno vatrogasno društvo, 2005.

Houška, Mladen; Romana Mačković. Sedam stoljeća obrtništva u Svetom Ivanu Zelini. Sveti Ivan Zelina : Muzej Sveti Ivan Zelina : Matica hrvatska, Ogranak Sveti Ivan Zelina, 2006.

Izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/main.aspx?id=81>

Kalšan, Vladimir. Židovi u Međimurju. Čakovec : Muzej Međimurja, 2006.

Klaić, Mario. Kaštel Vitturi : maketa kaštela (dvorca) Vitturi u Kaštel Lukšiću : slagalica za djecu i za one koji to više nisu. Kaštel Lukšić : Muzej grada, 2006.

Kokić, Ivana. Gojak : "Viđenja i sjećanja" : majstor s Bidola. Makarska : Gradska galerija Antuna Gojaka, 2006.

Kolić Klikić, Vesna. Ženske narodne nošnje zapadne Slavonije : Požega, Pakrac, Novska, Nova Gradiška. Nova Gradiška : Gradski muzej, 2007.

Kovačević, J. ; Ž. Miklošević. Zanimljive žene osječke : umjetničko-pedagoška akcija, 14. travnja – 18. svibnja 2007. Osijek : Muzej Slavonije, 2007.

Krklec, Vlasta. Život i kultura neandertalskog čovjeka = Life and culture of neanderthal man. 2. izd. Krapina : Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej evolucije i nalazište pračovjeka "Hušnjakovo", 2007.

- Kukci [Elektronička građa]. Varaždin : Gradski muzej ; Rijeka : Prirodoslovni muzej, 2004.
- Kulturna baština očima djece : Zavičajni muzej Imotski, svibanj 2007. Imotski : Zavičajni muzej, 2007.
- Kunac, Ana. Stare igre u Makarskoj i Primorju : Gradski muzej Makarska, svibanj-lipanj 2007. Makarska : Gradski muzej, 2007.
- Leiner, Vesna. Vodič po Muzeju grada Zagreba : vodič je namijenjen slijepima, slabovidnima, gluhoslijepima i svima onima koji imaju poteškoća s vidom. Zagreb : Muzej grada, 2005.
- Lončarić, Magdalena. Tiskarstvo u Varaždinu 1586.-1946. Varaždin : TIVA tiskara : Gradski muzej, 2007.
- Malbaša, Marija. Osječka bibliografija : sv. 1. (1742.-1944.), sv. 2. (1945.-1978.). Osijek : JAZU, 1981., 1985. (Hrvatska bibliografija, niz C, knj. 6, 7).
- Malbaša, Marija. Problemi muzejskih biblioteka. // Glasnih slavonskih muzeja 4(1967), 9.
- Mirko Bulat, arheolog Muzeja Slavonije Osijek : zbornik radova / ur. Mladen Radić. Osijek : Muzej Slavonije, 2007.
- Muk, V.; G. Benčić. Angelo Palma : tarski kovač i dirigent limene glazbe. Poreč : Pučko otvoreno učilište, 2006.
- Muzej Staroga Grada. Stari Grad : Muzej Staroga Grada, 2007.
- [Osamdeset] 80 godina Gradskog muzeja Varaždina = 80 years of the Varaždin Municipal Museum / ur. Branko Spevec. Varaždin : Gradski muzej : TIVA tiskara, 2006.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. 26. izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja. Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 2007.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Muzejski časopisi i godišnjaci – izbor za 1998. godinu. // Informatica Museologica 29, 3/4(1998), 131-133.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Pregled formalnih i sadržajnih obilježja muzejskih publikacija : rezultati istraživanja hrvatskog muzejskog izdavaštva. // Informatica Museologica 32, 3/4(2001), 14-18.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Prvi CD-ROM-ovi u hrvatskom muzejskom izdavaštvu. // Informatica Museologica 31, 1/2(2000), 54-57.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38(2001), 7-132.
- Rismondo, T.; E. Šarić. Arheološka istraživanja u Hrvojevoj ulici i kući Andrić 2005.-2006. godine. Split : Muzej grada, 2006.
- Sokač-Štimac, D. ; Z. Korać. Rimske kupke u Tekiću : rezultati arheoloških istraživanja 2006. : katalog izložbe : Gradski muzej u Požegi, 17.-25. svibnja 2007. Požega : Gradski muzej, 2007.
- Spomenici i fontane u gradu Zagrebu : vodič. Zagreb : Gliptoteka HAZU : Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, 2007.
- Standardi i normativi za muzejsku djelatnost. Beograd : Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 1989.

- Statut grada Koprivnice. Koprivnica : Muzej grada ; Varaždin : Državni arhiv, 2006.
- Šimunić, Ljerka. Zbirka stakla, keramike i satova. Varaždin : Gradski muzej, 2007.
- Šojat-Bikić, Maja. Svijet – ilustrirana tonfilmska revija [Elektronička građa] : Zagreb 1926.-1936. Zagreb : Muzej grada, 2007.
- Tadin, Marica. Kaštelanska narodna četvorka. Kaštela : Bijaći – Društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela : Muzej grada, 2007.
- Tar, Frata, Vabriga : kulturna baština / ur. Dragana Lucija Ratković. Poreč : Pučko otvoreno učilište, Zavičajni muzej Poreštine, 2006.
- Toldi, Zvonimir. Mi smo djeca vesela! : dijete i njegov svijet u tradicijskoj kulturi Brodskog Posavlja : Izložbena dvorana Muzeja, prosinac 2006. – ožujak 2007. Slavonski Brod : Muzej Brodskog Posavlja, 2006.
- Trakošćan burg-muzej = Burg-museum = Castle-museum / ur. Adam Pintarić. Trakošćan : Dvor Trakošćan, 2007.
- Vodič kroz stalni postav u čardaku : paleontološka, arheološka, povijesna i kulturnopovijesna zbirka. Županja : Zavičajni muzej "Stjepan Gruber", 2007.
- Zakon o muzejima. Članak 5. // Narodne novine 142(1998), 3541.
- Zaninović, J. ; N. Zaninović. Rijeka Krka na starim razglednicama. Drniš : Gradski muzej ; Šibenik : Javna ustanova Nacionalni park Krka, 2007.
- Zapadna virovitička obilaznica : zaštitna arheološka istraživanja 2005.-2006. godine : Virovitica, rujan-listopad 2007. Virovitica : Gradski muzej, 2007.
- Žižić, N. ; E. Šarić-Kostić. Muzej grada Splita – Galerija Emanuel Vidović [Elektronička građa] = The City Museum of Split – The Emanuel Vidović Gallery. Split : Muzej grada, 2006.